

DEÁK VIKTÓRIA

Észrevételek a jogos védelem újraszabályozásához

Előszó

A jogos védelem szabályozásának történetében a 2012. évi C. törvény (továbbiakban: új Btk.) új fejezetet nyitott. E törvény hatálybalépése előtt, – leszámítva talán a 2009. évi LXXX. törvény által eredményezett változásokat – még elmondható volt, hogy „*a jogos védelem törvényi megfogalmazása az első büntetőtörvénykönyvünk megalkotása óta nem sokat változott.*”¹ Elég azonban csak a szemünkkel végigfutni a jogos védelem új szabályait, s rögtön láthatjuk, hogy ez a kijelentés többé nem állja meg a helyét.

A jogos védelemre vonatkozó szabályozás terén több változás is történt az új Btk. hatálybalépésével. A szabályozás olyan mértékű változásokat eredményezett, hogy a Kúria Büntető Kollégiuma új jogegységi határozatot hozott, mely a Legfelsőbb Bíróság 15. számú irányelvének helyébe lépett.

Tanulmányomban a jogos védelem szabályozásában bekövetkező változásokat mutatom be, kiemelt figyelmet fordítva a szituációs jogos védelem intézményének vizsgálatára, és ezzel összefüggésben az elhárításhoz szükséges mérték túllépésének kérdésére. Ennek során elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy milyen változásokat eredményezhet a szituációs jogos védelem intézményének törvénybe iktatása. Mivel e tekintetben kialakult ítélkezési gyakorlatról még nem beszélhetünk, ezért a kérdés megválaszolása érdekében átvizsgáltam a Debreceni Ítéltábla jogos védelem tárgyában 2006. óta hozott anonimizált határozatait. Az 1978. évi IV. törvény (továbbiakban: régi Btk.) hatálya alatt született ítéletek esetén azt vizsgáltam, hogy változatlan tényállás mellett, eltérő döntést eredményezne-e, ha nem a régi, hanem az új Btk. és a 4/2013. BJE alkalmazásával hozna határozatot a bíróság. Mindezek után pedig – figyelemmel az új Btk. alapján hozott ítéletekre is – levontam következtetéseimet arra vonatkozóan, hogy jogosak-e a megdönthetetlen védelem felállításával kapcsolatos aggályok, illetve, hogy valóban alkalmas lehet-e az új szabályozás a joggal való visszaélésre.

Az új Btk. által hozott változások

Az első, ám nem lényeges változás, hogy míg a törvényszövegek eddig valamely személy büntetőjogi felelősségéről, büntethetőségéről rendelkeztek, addig az új

¹HORGOSI GYÖRGY: A hivatalos személy büntetőjogi védelme a jogos védelem intézmények tükrében. *Belügyi szemle*, 1974. (12) 10. sz. 72–77.

Btk. a cselekményhez fűzi a büntetendőséget, vagy annak akadályát. Mivel jogtalan támadás esetén a személy önkéntelenül cselekszik, a saját vagy mások érdekében kénytelen elhárító magatartást tanúsítani, így a hangsúly nem a személyen, és az ő bűncselekményhez való tudattartalmán, hanem a cselekményen van.²

Lényegesebb változásokat hozott az új Btk. a szükségesség és arányosság kérdésének terén. A jogalkalmazói gyakorlatnak hála, mely hosszú ideig megkövetelte a szükségesség mellett az arányosságot is, talán nem is véletlen, hogy az új Btk. tervezete eredetileg tartalmazta az arányosság fogalmát,³ mellyel legalizálhatta volna ezt a gyakorlatot. A tervezet szövege azonban megosztotta a témában publikáló szerzőket. Míg egyesek az egységes jogalkalmazás elősegítése és a téves jogirodalmi álláspontok megjelenésének elkerülése végett indokoltnak tartották az arányosság megjelenését a törvényi definícióban,⁴ addig mások az arányosság fogalmának teljes elvetését szorgalmazták.⁵ Az arányosság szó végül nem került be a törvény szövegébe, melyből arra lehet következtetni, hogy a törvény a kialakult joggyakorlatot továbbra sem kívánja a jogszabályban megjeleníteni. A jogalkotó tehát nem legalizálta az ítélezési gyakorlatot, amiből arra lehet következtetni, hogy a védelmi cselekmény egyetlen kritériuma a szükségesség.⁶

A 4/2013. BJE szerint a szükségesség azt jelenti, hogy a védekezőnek a jogtalan támadás elhárításához enyhébb védekezési mód nem állt rendelkezésére, mint amelyet alkalmazott. Ha volt más, - enyhébb- mód az elhárításra, de annak megválasztásában a támadás okozta ijedtség vagy menthető felindulás a védekezőt meggátolta, akkor a cselekmény büntetendő, de a védekező nem büntethető a túllépés miatt. A védekező cselekmény jogszerűségének egyetlen kritériuma tehát a 4/2013. BJE szerint a szükségesség. „A 15. Irányelv III. részének 4. pontjában az arányossággal kapcsolatban kifejtettek a továbbiakban nem alkalmazhatók. Meghaladottá vált ugyanis annak vizsgálata, hogy az elhárító magatartás nem idézett-e elő aránytalanul nagyobb sérelmet, mint amelyet a jogtalan támadás okozott volna. Ennek az elvárásnak törvényi alapja korábban is hiányzott, a hatályos szabályozás pedig tudatosan mellőzte az arányosság fogalmának megjelenítését.” Ebből következik, hogy a meg nem jelenített fogalom a szükségesség kritériumából vezethető le, s csak azon belül bír jelentőséggel. A túllépésért a védekező csak akkor felel, ha belőle a támadás ijedtséget vagy indulatot nem váltott ki, s az enyhébb elhárítási módot tudatosan tette félre, amikor a súlyosabb kimenetelű választotta, mivel így a jogos védelmet a megtorlás eszközeként alkalmazta, amire a jogintézmény nem ad felhatalmazást. Az arányosság fogalma tehát továbbél, de nem az LB. 15. számú irányelvé-

²ZSÁLEK HENRIETT: A jogos védelem jelenleg hatályos és a 2013. év július hó 1. napján hatályba lépő új törvényi szabályozásának összehasonlító elemzése. *Themis*, 2013. június, 403–422.

³A tervezet szövege szerint: 24.§ (2): „Nem büntethető az sem, aki az elhárítás arányos mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl.”

⁴Ezt vallja többek között Belovics Ervin. Lásd BELOVICS ERVIN: Gondolatok a jogos védelem körében kiejthető védelmi cselekményről., *Rendészeti szemle*, 2007. (55) 7–8. sz. 105–123.

⁵Ezen a véleményen van Ujvári Ákos. Bővebben lásd: UJVÁRI ÁKOS: *A jogos védelem megítélésének új irányai*. Bp., 2009. 217., UJVÁRI ÁKOS: *A jogos védelem megítélésének elvi és gyakorlati kérdései*. Bp., 2008. 8.

⁶BELOVICS ERVIN : A jogos védelem új rendszerének kialakulása a magyar büntetőjogban. *Kriminológiai tanulmányok*, 2013. 50. k. 193–205.

ben foglalt tartalommal. A szükségességen belül az arányosság vizsgálata továbbra is megkerülhetetlen marad, mivel az új Btk. 22.§(3) bekezdése szerinti szükséges mérték túllépésének vizsgálatához ez nélkülözhetetlen lehet.⁷

A legnagyobb változást az ún. szituációs jogos védelem intézménye jelenti. Az új Btk. a 22.§(2) bekezdésében⁸ megdönthetetlen vélelmet állít fel az itt rögzített esetekre. Amennyiben a jogtalan támadás e módok valamelyikén történik, úgy a támadást úgy kell tekinteni, hogy a megtámadott élete ellen irányult, s az elhárító magatartás arányosságának vizsgálata szükségtelen. Így a jogtalan támadás ab ovo élet elleni támadássá nyilvánítása jogszerűvé teszi a támadó életének kioltásával járó magatartást akkor is, ha a támadás a konkrét szituációban nem az élet ellen irányult,⁹ vagy ha az ilyen módon való elhárítás az adott helyzetben nem volt szükséges.¹⁰ A 4/2013. BJE rögzíti, hogy a törvény által meghatározott esetekben a támadó konkrét szándékának további vizsgálata nem szükséges. A jogegységi határozat mindezt azzal indokolja, hogy a jogtalanul megtámadottak a támadóhoz képest többszörös hátrányban vannak, mert a támadó dönti el a támadás célját, helyét, idejét és módját. A védekezőt mindez felkészületlenül éri, és ezért az esetek többségében kiszolgáltatott helyzetben van. Különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a jogtalan támadás éjjel, felfegyverkezve, fegyveresen vagy létszámfölényben levő támadók által történik.

k

Az új szabályozás kritikái

Az új szabályozást számos kritika érte. A törvény hiányosságai között említhető, hogy adós maradt a támadás fogalmának a pontosításával, továbbra sem tisztázott az a kérdés, hogy jogellenes mulasztás vagy a támadó ideiglenes passzív magatartása alapja lehet-e a jogos védelmi helyzet megállapításának.¹¹ Ezt a hiányosságot kiküszöbölendő, helyesebb lett volna, ha a „jogtalan cselekmény” kifejezés került volna a törvény szövegébe.¹²

⁷UJVÁRI ÁKOS: A jogos védelem és az arányosság kérdései a 4/2013. Büntető jogegységi határozat tükrében. *Magyar jog*, 2014. (61) 4. sz. 214–218.

⁸„A jogtalan támadást úgy kell tekinteni, mintha az a védekező életének kioltására is irányult volna, ha

a) azt személy ellen

aa) éjjel,

ab) fegyveresen,

ac) felfegyverkezve vagy

ad) csoportosan követik el,

b) az a lakásba

ba) éjjel,

bb) fegyveresen,

bc) felfegyverkezve vagy

bd) csoportosan történő jogtalan behatolás, vagy

c) az a lakáshoz tartozó bekerített helyre fegyveresen történő jogtalan behatolás.”

⁹BELOVICS: A jogos védelem új rendszerének... 204.

¹⁰BELOVICS ERVIN – GELLÉR BALÁZS – NAGY FERENC – TÓTH MIHÁLY: *Büntetőjog I.* 2012. 250.

¹¹PETROVICS ALETTA: A jogos védelem intézménye és aktuális kérdései. *Bibó jogi és politikatudományi szemle*, 2014. (2) 1. sz. 95-127.

¹²MÉSZÁROS ÁDÁM: *Büntetőjogi kodifikációk alkonyán és hajnalán*. Pécs, 2012. 153.

Belovics Ervin szerint a jogos védelemmel kapcsolatban bekövetkezett változások, mind a jogalkotás, mind pedig a jogalkalmazás területén egyértelműen a megtámadott érdekeit kívánják védelmezni azzal, hogy a támadás minden kockázatát a támadóra hárítják. Ugyanakkor rámutat arra is, hogy az új szabályozás nem teljesen koherens, hiszen az arányosság fogalma a hagyományos jogos védelem szabályozásánál sem szerepel, így ott is csak a szükségesség az egyetlen megkívánt kritérium. Ebből adódóan pedig felesleges volt a Btk. 22.§(2) szerinti szabályozás, hiszen ha a feltételek között az arányosság egyik esetben sincs nevesítve, akkor indifferens, hogy mire irányult a támadás, és milyen eredményt idézett volna elő a védekezés.¹³

A 4/2013. BJE azonban kitér erre a látszólag ellentmondásos helyzetre, s rögzíti, hogy a törvény indokolása szerint a jogalkotói akarat világos célkitűzése a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékonyabb fellépés biztosítására, a jogos védelmi helyzet kiszélesítése. A jogalkotó tehát a jogos védelmet tágítani, nem pedig szűkíteni kívánta. A 22.§(2) bekezdésének törvényi védelemmel megerősített esetei ezért nem romlíják le a korábbi ítélkezési gyakorlat által kimunkált és követett azon elvet, mely szerint – a védett jogtárgyak egyenrangúságára figyelemmel – az élet elleni támadással szemben a védekezés szükséges mértéke nem léphető túl. Ennek hangsúlyozása azért fontos, mert a 22.§(2) bekezdésében megkívántak nélkül is a 22.§(1) bekezdése szerinti szabályozás alapján megállapított jogos védelem sem zárja ki annak lehetőségét, hogy az élet elleni támadást a védekező a támadó életének kioltásával hárítsa el. Ugyanakkor itt szerephez jut az arányosság kérdése, hiszen ebben az esetben vizsgálendő, hogy mi okozta az elhárításhoz szükséges mérték túllépését, s büntetlenséget csak abban az esetben eredményez, ha annak oka ijedtség vagy menthető felindulás.

Jómagam helyeslem, hogy az új szabályozás minden kockázatot a támadóra hárít, s egyetért azzal, hogy a jogalkotó a jogos védelmi helyzetben cselekvő személy szempontjait helyezi előtérbe. A támadás során érzelmi állapotában megzavart megtámadottól nem várható el ugyanis, hogy természetes indulatát, ijedtségét az adott helyzetben objektíven értékelje, s a támadással arányban állóan cselekedjen.¹⁴

A jogos védelem új szabályait viszont számos támadás érte azért, mert sokan tartanak attól, hogy az arányosság vizsgálatának a fent említett esetekben történő kiiktatása visszaélésekre adhat alkalmat. Az új Btk. viszont nem tartalmaz olyan garanciális szabályokat, melyek kizárnák vagy korlátoznák a visszaélés lehetőségét.¹⁵ Tartani lehet ugyanis attól, hogy megfelelő elszántság és előkészület mellett, bárki teremthet magának szituációs jogos védelmi helyzetet, s így ez a jogintézmény a bosszú eszközévé válhat.

Egy javaslat szerint megoldást jelenthetne, ha csak „ellenkező bizonyításig” kellene úgy tekinteni a támadást, hogy az élet ellen irányult, mert ezzel a megdönthető védelemmel ki lehetne zárni az igazságtalan döntések megszületését, és a bírói mérlegelés lehetőségének szükségtelen korlátozását.¹⁶ Hasonló javaslatot fogalmazott meg Petrovics Aletta is, aki szerint helyesebb volna, ha az új Btk. 22.§(2) bekezdé-

¹³BELOVICS: A jogos védelem új rendszerének... 205.

¹⁴ZSÁLEK: i. m., 418.

¹⁵PETROVICS: i. m., 115.

¹⁶POLGÁR ANDRÁS: A jogos védelem és a végszükség napjaink ítélkezési gyakorlatában, *Büntetőjogi tanulmányok*, 2013. (14) 14/2. k. 3–39.

sében rögzítésére kerülne, hogy az elhárító magatartást akkor kell arányosnak tekinteni, ha a történések egész folyamatát figyelembe véve a védekező alapos okkal feltételezhette, hogy a jogtalan cselekmény az életének kioltására is irányul.¹⁷ Ez a rendelkezés ugyanis kifejezésre juttatná a jogalkotó eredeti szándékát, mely kitágítaná a védekező lehetőségeit, és a jogtalan cselekmény kockázatát a támadóra hárítaná, de ugyanakkor biztosítaná, hogy a bíróság vizsgálja, és mérlegelje a konkrét eset egyedi körülményeit is. A megdönthetetlen vélelem ugyanis mesterségesen kiszakít a bírói mérlegelés köréből olyan helyzeteket, amelyek csak egyedi vizsgálattal ítéltethetők meg helyesen, s ezzel adott esetben büntetlenséget ad egy, a támadó magatartását messze túlreagáló személynek.¹⁸

A fenti véleményekkel részben egyetértek, ugyanakkor úgy gondolom, hogy a kiterjesztett jogos védelem intézményének nagyon leegyszerűsített értelmezése vezethet csak arra az álláspontra, hogy ezekben az esetekben bírói mérlegelés teljes egészében ki van zárva. Igaz, hogy a szükséges mérték kérdését valóban nem kell vizsgálnia a bíróságnak, de mérlegelésnek annyiban van helye, hogy a kiterjesztett jogos védelem feltételeit a bíróságnak mérlegelnie kell.¹⁹ Ez alatt pedig nem pusztán annyit kell érteni, hogy az új Btk. 22.§(2) bekezdése szerinti valamely körülmény meglétét kell a bíróságnak vizsgálni, hanem azt is, hogy a jogos védelem általános feltételi fennállnak-e. Ha tehát X, hajnali egy órakor álmátlanul forgolódik, mert eszébe jutott, hogy már egy hete vissza kellett volna adnia a szomszédjának a tőle kölcsönkért kaszát, s lelkiismerete megnyugtatósa végett azonnal átmegy hozzá a kaszával, ahol a szomszéd lelövi, akkor sem tartom elképzelhetőnek, hogy a bíróság minden további nélkül felmentené a szomszédot az ellene emelt emberölés büntetnének vádjáról, pusztán azért, mert történetesen éjszaka volt, X pedig fel volt fegyverkezve.

Az új szabályozás az ítélkezési gyakorlat tükrében

A fentiekből kiderül tehát, hogy az új szabályozást több kritika is érte. Több szerző aggódik amiatt, hogy a megdönthetetlen vélelem felállítása visszaélésekre adhat okot, mely által a jogos védelem intézménye a megtorlás eszköze lehet. Kritika érte az új szabályt amiatt is, hogy indokolatlan volt az arányosság vizsgálatának teljes elvetése a 22.§(2) bekezdésében rögzített esetekben, hiszen kétséget kizáró módon nem lehet bizonyítani, hogy a támadás tényleg az élet ellen irányult.

Vajon tényleg túl nagy hatalmat adott a jogalkotó e megdönthetetlen vélelem bevezetésével a megtámadott kezébe? Valóban indokolt lenne a megdönthetetlen vélelmet megdönthetővé változtatni? Valóban alkalmas lehet az új szabályozás a visszaélésekre? És ha igen, akkor mi módon lehetne ezt megakadályozni? Tekintettel arra, hogy az új szabályok szerinti jogos védelemnek még nincs kialakult ítélkezési gyakorlata, ezért a kérdésekre a választ a múltbéli ítéletekben kerestem. Ennek

¹⁷PETROVICS: i. m., 123.

¹⁸ZSÁLEK: i. m., 411.

¹⁹Új Btk. kommentár I. kötet, Általános Rész (Szerk.: POLT PÉTER). Bp., 2013. 165.

során megvizsgáltam a Debreceni Ítéltábla jogos védelem tárgyában hozott anonimizált határozatait, s azokból vontam le következtetéseimet.²⁰

Mindenekelőtt arra voltam kíváncsi, hogy a 22.§(2) által felállított megdönthetetlen védelem alkalmazása mennyiben változtatná meg a korábbi döntéseket, ezért főleg olyan határozatokat kerestem, ahol a vádlottat, (tehát a jogos védelmi helyzetben lévő személyt) a korábbi törvény alapján elítélték az elhárításhoz szükséges mérték túllépése miatt, de az új Btk. alapján, a 22.§(2) bekezdés, illetve a 4/2013. BJE alkalmazásával felmentése lenne indokolt. Ilyen esetet azonban nem találtam. Átvizsgálva az ítéltábla jogos védelemmel kapcsolatban fellelhető mintegy 50 anonim határozatát, arra a megállapításra jutottam, hogy a szituációs jogos védelem bevezetésével kapcsolatos aggályok alaptalanok.

Általánosságban elmondható, hogy a vádlottak és védőik a felmentés reményében előszeretettel hivatkoznak jogos védelemre akkor is, ha annak semmi alapja sincs. Számos esetben a kölcsönös és egyidejű támadás okozta a védelem álláspontjának elutasítását,²¹ de több olyan esettel is találkoztam, ahol már maga a jogtalan támadás, illetve az azzal fenyegető közvetlen veszély is hiányzott,²² ami pedig a jogos védelem megállapításának alapvető feltétele. Ezen feltételek vizsgálata pedig minden esetben alapvető, s akkor sem elhanyagolható, ha a tényállásban fellelhető valamely szituáció. Így hiába van az eset valamelyik szereplője felfegyverkezve, a kölcsönös és egyidejű támadások esetén mindkét fél a jogtalanság talaján áll, így a jogos védelem megállapításának nem lehet helye.²³

Ugyanez igaz az időbeli túllépés esetére is. Még ha eredetileg volt is jogos védelmi helyzet, annak megszűnése után eredményesen már nem lehet rá hivatkozni, s ezt a Debreceni Ítéltábla több esetében láthatjuk is.²⁴ Ugyanakkor érdekes helyzet állhat elő akkor, amikor a támadó a támadást a 22.§(2) bekezdésének megfelelő valamelyik feltételnek megfelelően kíséri meg végrehajtani, de a megtámadott személy csak azután okoz sérelmet a támadójának, miután például a támadó földre kerülése, vagy a támadó szándékkal való felhagyás eredményeként a jogos védelmi helyzet már megszűnt. A konkrét esetben a támadó késsel, - tehát felfegyverkezve, - támadta meg áldozatát, aki azután okozott sérelmet támadójának, hogy kicsavarta annak kezéből az eszközt. A bíróság időbeli túllépés miatt nem állapította meg javára a jogos védelmi helyzetet.²⁵ A helyzet azért érdekes, mert a ma hatályos szabályok szerint, ha meg sem kísérelte volna támadója ártalmatlanítását, hanem élve a megdönthetetlen védelem nyújtotta védelemmel azonnal megöli, akkor nem lenne büntethető.

Ez a probléma azonban inkább csak elméleti jellegű, az általam átvizsgált esetek között ugyanis nem akadt olyan, ahol az elhárító magatartás a támadó életébe került volna. Az azzal kapcsolatos félelmek tehát, hogy a megtámadott személyek

²⁰ Az általam vizsgált anonim határozatok megtalálhatóak a következő linken:

<http://birosag.hu/ugyfelkapcsolati-portal/anonim-hatarozatok-tara> (a letöltés ideje: 2015. november 2.)

²¹ Lásd: Bf. 278/2012/5. szám, Bf. 529/2009/7. szám, Bf. 488/2008/5. szám, Bf. 14/2014/3. szám, Bf. 736/2010/9. szám, Bf. 427/2014/3. szám.

²² Lásd: Bf. 474/2008/5. szám, Bf. 520/2011/7. szám, Bf. 729/2013/5. szám.

²³ Lásd: Bf. 456/2007/3. szám.

²⁴ Lásd: Bf. 336/2010/8. szám, Bf. 413/2010/3. szám.

²⁵ Bf. 693/2008/6. szám.

ezek után majd a megdönthetetlen vélelem mögé bújva gyakrabban fogják megölni a támadójukat, teljesen alaptalanok.

Azoknak pedig, akik visszaélészerűen szeretnék alkalmazni a jogos védelem szabályait, azoknak nincs szükségük a 22.§(2) bekezdésére. Az általam vizsgált esetek között ugyanis nem volt olyan, ahol a régi Btk. szabályai szerint elítélték a terheltet az elhárításhoz szükséges mérték túllépése miatt, de az új Btk. szabályai felmentéshez vezetnének. Három esetet találtam,²⁶ ahol a bíróság úgy ítélte meg, hogy az elhárító magatartás nem volt arányos, de a 22.§(3) bekezdését²⁷ alkalmazva mégis felmentő ítéletet hozott. Annak tehát, aki vissza akar élni a jogos védelem intézményével, mindössze annyit kell bizonyítania a bíróság előtt, hogy az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépte túl, s nincs szüksége arra, hogy a 22.§(2) bekezdésének megfelelő körülményeket teremtsen magának.

Úgy vélem tehát, hogy a 22.§ (2) bekezdésének elhanyagolható a gyakorlati jelentősége, amit az is bizonyít, hogy az általam vizsgált ügyek közel felében már az új Btk. hatályba lépését követően hozott ítéletet a bíróság, s egyetlen esetben sem merült fel a szituációs jogos védelem alkalmazásának lehetősége. Felmerül tehát a kérdés, hogy miért volt szükség egyáltalán a 22.§(2) beiktatására, ha a 22.§(3) alkalmazása is ugyanarra az eredményre vezetne.

Nem tartom véletlennek, hogy a jogalkotó éppen az éjjel, a fegyveres, a felfegyverkezve és a csoportos elkövetés eseteit emelte be a törvénybe. A kutatásaim során ugyanis azt tapasztaltam, hogy a támadók előszeretettel támadnak ezeken a módokon – Debrecenben és környékén különösen a késes támadás elterjedt – a sértettek viszont gyakran nem tudtak élni a jogos védelem jogával, s kénytelenek voltak elszemnedni az őket ért jogtalan támadásokat.²⁸ Így például az a sértett is, aki a vádlott lakására ment fegyvertelenül, s a köztük kialakult szóváltást követően a vádlott leszúrta. A sértett életét veszítette, noha ő maga nem tanúsított támadó magatartást.²⁹ Az az eset pedig, melyben a vádlottak éjjel és felfegyverkezve törtek be a sértett lakásába, ahol a sértettet bántalmazták³⁰ – s ezt követően még ők hivatkoztak jogos védelemre – úgy hiszem, hogy kiválóan példázza, miért látom indokoltnak e szakasz törvénybe iktatását. Helyeslem ugyanis, hogy a jog legalább a lehetőséget megadja az állampolgárok számára ahhoz, hogy bármilyen módon védelmezzék személyüket vagy vagyonukat, még akkor is, ha a tapasztalat azt mutatja, hogy erre gyakran nem képesek.

Összegzés

A magyar jogrendszer egyik legrégebb és legnagyobb hagyományokkal rendelkező jogintézménye a jogos védelem. Bár a jogos védelemre vonatkozó szabályok, mintegy száz éven keresztül nem estek át lényeges változásokon, a 2012. évi C. törvény új fejezetet nyitott a szabályozásában.

²⁶Bf.212/2011/4. szám, Bf. 174/2010/3. szám, Bf. 282/2014/5. szám.

²⁷„Nem büntethető, aki az elhárítás szükséges mértékét ijedtségből vagy menthető felindulásból lépi túl.”

²⁸Lásd: Bf. 542/2010/8. szám, Bf. 747/2012/4. szám, Bf. 442/2010/4. szám, Bf. 208/2008/25. szám.

²⁹Bf. 546/2010/7. szám.

³⁰Bf. 542/2010/8. szám.

A legnagyobb változást minden kétséget kizáróan az új Btk. 22.§(2) bekezdése, a szituációs jogos védelem törvénybe iktatása, az elhárításhoz szükséges mérték túllépésének terén bekövetkezett változás eredményezte. Mivel a 22.§(2) bekezdésében rögzített esetekben az arányosság kérdése nem vizsgálható, indokoltta vált a 4/2013. BJE megalkotása, mely eredményesebben szolgálja a jogos védelem új szabályainak helyes alkalmazását, mint a korábbi LB 15. szám III. pontja. Mivel az új szabály megdönthetetlen vélelmet állít fel arra az esetre, hogy a rögzített feltételek mellett megvalósuló támadást az élet ellen irányuló támadásnak kell tekinteni, a szabályozást számos kritika érte. A legtöbb kritika szerint a szabály alkalmat adhat a joggal való visszaélésre, s túl nagy hatalmat ad a megtámadott kezébe, amikor felhatalmazza a támadó életének kioltására még azokban az esetekben is, amikor kétséget kizáró módon nem állapítható meg, hogy a támadás valóban a megtámadott élet ellen irányult.

Áttekintve a Debreceni Ítéltábla elmúlt nyolc évben hozott, jogos védelemmel kapcsolatos ítélezési gyakorlatát, arra a következtetésre jutottam, hogy a fenti aggályok alaptalanok.

Egyrészt, általánosságban elmondható, hogy a jogos védelem kérdése leggyakrabban akkor merül fel, amikor a terhelt és védőik minden alap nélkül hivatkoznak rá a felmentő ítélet reményében. A legtöbb esetben a jogos védelmi helyzetet már eleve kizárta a jogtalan támadás hiánya vagy a kölcsönös támadás.

Másodszor, több mint ötven esetet vizsgáltam meg, s ezek között nem akadt egyetlen olyan sem, ahol a terheltet a régi Btk. szabályai alapján elítélték volna az elhárításhoz szükséges mérték túllépése miatt, de az új Btk. 22.§(2) alapján felmentése lenne indokolt. Mindebben kiemelt szerepe van a 22.§(3) bekezdésének, tehát annak, hogy az elhárításhoz szükség mérték túllépése még mindig büntetlenséget eredményez annak, aki a szükséges mértéket ijedségből vagy menthető felindulásból lépi túl.

Végezetül pedig, arra való tekintettel, hogy kutatásom során nem talákoztam olyan esettel, ahol a jogtalan támadás elhárítása a támadó életébe került volna, indokolatlannak tartom az attól való félelmet, hogy eztán jogos védelemre hivatkozva tömegesek lesznek az emberölések, a bíróság pedig vakon követve a törvény betűit, minden további nélkül felmenti azokat a személyek, akik megfelelő körülmények között hajtották végre tettüket.